

Медицински факултет
Универзитет у Крагујевцу
Крагујевац

ИЗБОРНОМ ВЕЋУ МЕДИЦИНСКОГ ФАКУЛТЕТА

Предмет: Оцена научне заснованости теме докторске дисертације

Одлуком Изборног већа Медицинског факултета Универзитета у Крагујевцу број: 01-1047/3-4 од 17. 02. 2010. године именовани су чланови Комисије за оцену научне заснованости теме докторске дисертације кандидата **Катарине Томић** под називом :

"Поремећаји понашања и депресивност код деце са лаком интелектуалном ометеношћу"

На основу препоруке Изборног већа и увида у приложену документацију, Комисија у саставу:

- 1. Проф. др Славица Ђукић-Дејановић - председник**
- 2. Доц. др Александар Дамјановић – члан**
- 3. Доц. др Срђан Миловановић – члан**

подноси Изборном већу Медицинског факултета Универзитета у Крагујевцу следећи:

ИЗВЕШТАЈ

I Биографски подаци

Кандидат Катарина Томић, дефектолог-олигофренолог, испуњава све услове предвиђене Законом о универзитету (члан 57) и Статутом Медицинског факултета за израду докторске дисертације.

а. Лични подаци

Катарина Томић рођена је у Крагујевцу, 30. 10. 1976. године, где је завршила основну школу и Прву крагујевачку гимназију. Дипломирала је 2002. године на Дефектолошком факултету Универзитета у Београду, одсек за олигофренологију, са просечном оценом 9,27 и тиме стекла звање дипломираног дефектолога-олигофренолога. Члан је Друштва дефектолога Србије.

Школске 2003/2004. године уписала је магистарске студије на Дефектолошком факултету Универзитета у Београду, одсек за олигофренологију, и положила све, планом и програмом предвиђене испите са просечном оценом 9,00. Школске 2007/2008. са магистарских студија прелази на другу годину докторских студија на Медицинском факултету у Крагујевцу, смер за неуронауке, где је са успехом положила усмени докторантски испит 19. 01. 2009. године са оценом 10.

У периоду од 2002. до 2009. године ради као професор-дефектолог у Школи за основно и средње образовање "Веселин Николић" у Крушевцу, а од октобра 2009. године као асистент у Високој школи струковних студија за образовање васпитача у Крушевцу.

б. Научно-истраживачки рад

Научно-истраживачки рад кандидата Катарине Томић подразумева континуирано праћење стручне и научне литературе, учешће у мултидисциплинарним истраживањима и научним пројектима и публикавање радова у домаћим и интернационалним часописима, као и презентација на стручним скуповима.

Списак радова

Радови штампани у целини у домаћим часописима са рецензијом

1. Томић, К., Михајловић, Г.: " Ментална ретардација и депресија ". Енграми 2008, 30 (1): 41-52 М52 1,5 бода

Укупно 1,5 бода

II Подаци о предложеној теми

Предложена тема је из области неуронаука – психијатрије.

а. Предмет рада

Седамдесетих година прошлог века почиње интензивно занимање стручњака за психопатологију код деце и адолесцената са менталном ретардацијом увиђањем да ови феномени не представљају део синдрома ометености, већ самосталне клиничке ентитете. Психопатологија код ове популације подразумева две категорије сметњи: сметње прилагођавања и понашања, као и издвојене клиничке поремећаје, међу којима посебно место заузима депресија. Истраживања показују да су ова деца под двоструко већим ризиком обољевања од депресије у односу на децу и адолесценте нормалне интелигенције. Проблем препознавања и дијагностиковања депресивности произилази из изражене атипичности симптома, као и њихове маскираности проблемима у понашању и прилагођавању породичној и школској средини, иритабилноћу, хостилношћу и агресивношћу. Поставља се кључно питање суштинске везе агресивног и хостилног понашања са депресивношћу у смислу померања депресивне симптоматологије у смеру екстернализације симптома код деце са менталном ретардацијом.

Истраживање је замишљено као систематско неекспериментално истраживање у ком ће бити коришћене скале процене као технике прикупљања података. Основни циљ истраживања је утврђивање везе између степена социјалне компетентности, изражених проблема у понашању и прилагођавању, агресивности и хостилности са депресивношћу код ученика специјалне основне школе.

Истраживање је првенствено усмерено на изучавање квалитета везе између промена у понашању и депресивности. Претпоставка је да ће се утврдити статистички значајне везе између ниске социјалне компетентности и депресивности, као и изражене иритабилности, хостилности и агресивности (екстернализовани проблеми) и депресивности. Истраживање ће покушати да утврди значај хостилног и агресивног понашања као индикатора потенцијалне депресивности, чиме би се дао допринос ревизији постојећих дијагностичких критеријума за депресију код деце и адолесцената и њиховом прилагођавању специфичностима деце и адолесцената са сметњама у менталном развоју. Такође, истраживање разматра и утицаје социо-демографских варијабли на карактеристике психопатолошких феномена код ове популације деце, тражењем корелација значајних социо-демографских варијабли и симптома поремећаја у понашању, иритабилности, агресивности и депресивности.

б. Циљеви студије

A1. - Примарни циљ ове студије јесте утврђивање корелације између нивоа депресивности и степена изражености и квалитета поремећаја у понашању (екстернализоване сметње) код деце са лаком интелектуалном ометеношћу узраста 9-18 година, ученика специјалне школе.

A2. - Следећи циљ истраживања је утврђивање разлика у присуству, степену изражености и квалитету *агресивности и хостилности* код лако интелектуално ометене деце са израженом депресивношћу и деце без знакова депресивности, а на основу анализе резултата на скали реактивне и проактивне агресије.

A3. - Један од циљева истраживања је и анализа утицаја *социо-демографских варијабли* на појаву депресивности, поремећаја у понашању и проактивне и реактивне агресије код поменуте популације деце.

A4. – Студија има за циљ и валидацију коришћене скале за процену поремећаја у понашању (*Child Behavior Checklist*, Achenbach, 1991).

в. Радне хипотезе истраживања

Б1. – Радна хипотеза је да постоји статистички значајна корелација између депресивности и поремећаја у понашању (екстернализоване сметње) код деце са лаком интелектуалном ометеношћу.

Б2. – Радна хипотеза је да постоје статистички значајне разлике у присуству, степену изражености и квалитету (проактивност/реактивност) агресивности код деце са симптомима депресивности и деце без симптома депресивности.

Б3. – Радна хипотеза је постоји статистички значајан утицај социо-демографских варијабли (пол, узраст, национална припадности и сл.) на степен присуства и изражености депресивности, поремећаја у понашању и агресивности код поменуте популације деце.

Б4. – Радна хипотеза је да коришћени инструмент за процену понашања деце има задовољавајуће метријске карактеристике (поузданост, валидност...) и да представља поуздано мерило квалитета и изражености проблема у понашању код деце са лаким сметњама у интелектуалном развоју.

г. Материјал и методе

Истраживање је замишљено као систематско неекспериментално истраживање, опсервациона (случај-контрола) студија, са циљем утврђивања специфичности испољавања депресивности код деце са лаком менталном ретардацијом, као и везе поремећаја у понашању, агресивности и хостилности са депресивношћу. Истраживање ће бити обављено у пет специјалних школа на територији уже Србије, на узорку ученика ових школа, узраста од 9-18 година. Узорак је типа кластерског случајног узорка, јер се од укупно 43 специјалне основне школе бира њих 5, у којима се затим врши скрининг поремећаја у понашању и прилагођавању ученика школе, који припадају одабраној узрасној категорији. Предвиђено је да иницијални узорак обухвати укупно 400 ученика. До овог броја дошло се статистичким израчунавањем на основу процењеног броја деце са лаком ометеношћу у менталном развоју на територијама које покривају општине у којима се школе налазе (Крушевац, Краљево, Чачак, Крагујевац, Зајечар). Број деце школског узраста (7-18) година чини 14,7% укупног броја становника ових општина, а деца са лаком интелектуалном ометеношћу узраста 9-18 година (циљна група ове студије) обухватају 2% овог броја, што је процењена вредност од 2135 детета. Да би узорак био репрезентативан за циљну популацију, неопходно је обухватити од 15-20% процењеног броја ометене деце, што чини 305-427 деце. У циљу повећања снаге ове студије, одабрана је већа вредност, тако да ће иницијални узорак обухватити 400 ученика. Истраживање има две фазе. У првој фази врши се скрининг поремећаја понашања на иницијалном узорку помоћу скале за процену понашања деце - Child Behavior Checklist (Achenbach, 1991.), а на основу резултата скрининга, формирају се две клиничке и једна контролна група и то: клиничка група 1 (интернализоване сметње), клиничка група 2 (екстернализоване сметње) и контролна група (без изражених сметњи у понашању). У другој фази истраживања ове три групе наизменично се упоређују на основу резултата на скалама за процену депресивности и агресивности/хостилности. Величина група је одређена применом формуле за израчунавање величине узорка, уз следеће статистичке параметре: снага студије "P" од 0,8, ниво значајности "α" од 0,05 и очекивани коефицијент корелације од 0.45, добијен на основу резултата претходних студија које су изучавале везу поремећаја понашања и депресивности (Angold et al, 1998.; Emerson et al., 1999.; Hemmings et al., 2006.). На основу ових параметара израчунавањем се добија вредност од 36 ученика у групи.

Ученици у клиничким групама и контролној групи биће уједначени по узрасту, полу и коефицијенту интелигенције. Све три групе имаће исти број испитаника.

д. Методологија истраживања

За прикупљање података у овој студији биће коришћени следећи инструменти:

- 1) **Ахенбахов упитник о понашању деце** (CBCL – Child Behavior Checklist)
- 2) **Рејтинг скала депресивности код деце** (CDRS – Child Depression Rating Scale) – попуњавају наставници
- 3) **Инвентар депресивности код деце** (CDI – Child Depression Inventory) – попуњавају деца
- 4) **Скала хостилности и агресије: реактивна/проактивна** (C-SHARP) – попуњавају наставници
- 5) **Модификовани упитник СЕС** (социо-економског статуса).

ђ. Статистичка обрада података

Подаци ће бити обрађивани техникама **дескриптивне** и **аналитичке статистике**. То се односи, пре свега, на рачунање **корелација** значајних варијабли и приказивања путем матрица интеркорелација. Користиће се параметарски или непараметарски статистички тестови, у зависности од карактера варијабли (т-тест, АНОВА, У-тест или χ -квадрат тест и сл.). Биће извршена и **дискриминациона анализа** са циљем утврђивања разлика клиничких и контролне групе по нивоима варијабли депресивности и агресиивности, са применом статистичких тестова за утврђивање значајности разлика. За мултиваријантну анализу користиће се **мултипли регресиони модели**. Биће примењена и **факторска анализа**. Детаљнији избор статистичких метода и техника обраде биће диктиран карактером добијених резултата.

е. Очекивани резултати и значај студије

На основу више ранијих истраживања различитих еминентних аутора оправдано је очекивати да ће ова студија потврдити везу између депресивности и евидентних поремећаја у понашању код деце са лаком менталном ретардацијом. Чињеница је да се и код деце нормалне интелигенције депресивност тешко препознаје и често испољава кроз изражену иритабилност, тешкоће понашања и прилагођавања породичној и школској средини, али и изражено агресивно, асоцијално и хостилно понашање. Поред тога, није редак ни коморбидитет депресивности и поремећаја у понашању, хостилности и агресиивности. Овакви ефекти су још уочљивији када су у питању деца са

сметњама у менталном развоју, која су и вулнерабилнија када је у питању депресија, због својих развојних, когнитивних, емоционалних и социјалних специфичности. Многи аутори наглашавају да се приликом дијагностиковања депресије код деце са сметњама у менталном развоју морају узети у обзир екстернализовани симптоми, соматске жалбе и проблеми понашања, пажње и учења, више него интернализовани - когнитивни симптоми у смислу осећања беспомоћности, безнадежности, одбачености и суицидалне идеације. Ово истраживање ће покушати да потврди те поставке и да допринос изучавању депресије и свеукупне психопатологије код ментално ометене деце у нашој средини, имајући у виду евидентан недостатак озбиљнијих клиничких и опсервационих студија на том пољу код нас. Овакве студије значајне су пре свега због доприноса благовременом препознавању и адекватном дијагностиковању депресије код ове популације деце, али и због расветљавања етиолошких фактора и предузимања профилактичких мера, којима би се спречило декланширање поремећаја и побољшао положај ове деце, поспешила социјална интеграција и обезбедио максималан степен развоја способности и компетенција, у оквиру датих капацитета детета. У том смислу, ово истраживање се може сматрати пионирским подухватом у нашој средини.

III Закључак и предлог комисије

ЗАКЉУЧАК

1. Кандидат Катарина Томић, на основу досадашњег научно-истраживачког рада и публикованих радова, испуњава све услове за одобрење теме и израду докторске дисертације.
2. Предложена тема је оригинална и научно оправдана. Методологија истраживања је прецизно дефинисана и одговара карактеристикама испитиваних варијабли. Посебан допринос ове студије огледа се у потенцијалу за расветљавање до сада недовољно познатих веза испитиваних клиничких феномена на популацији деце са сметњама у интелектуалном развоју, као и стандардизацији инструмента за процену понашања код ове популације деце, што ће имати практичне импликације за рад стручњака различитих профила као и за побољшање едукативних и рехабилитационих поступака у раду са овом децом.
3. Комисија сматра да ће докторска теза кандидата Катарине Томић, под менторством проф. др Горана Михајловића, представљати обимну и темељну студију феномена менталног здравља и поремећаја деце са лаком интелектуалном ометеношћу, која ће

дати нове корисне податке о етиологији, коморбидитету и симптоматологији различитих сметњи у понашању, агресивности и депресије код ове популације деце.

4. Комисија предлаже Изборном већу Медицинског факултета у Крагујевцу да прихвати пријаву теме докторске дисертације кандидата Катарине Томић под називом:

**"ПОРЕМЕЋАЈИ ПОНАШАЊА И ДЕПРЕСИВНОСТ КОД ДЕЦЕ СА ЛАКОМ
ИНТЕЛЕКТУАЛНОМ ОМЕТЕНОШЋУ"**

ПРЕДЛОГ МЕНТОРА

За ментора рада Комисија предлаже **проф. др Горана Михајловића**, редовног професора Медицинског факултета Универзитета у Крагујевцу.

У Крагујевцу,

Председник Комисије:

проф. др Славица Ђукић-Дејановић

Редовни професор Медицинског факултета

Универзитета у Крагујевцу

Научна област: психијатрија

Доц. др Александар Дамјановић

Доцент Медицинског факултета

Универзитета у Београду

Научна област: Психијатрија

Доц. др Срђан Миловановић

Доцент Медицинског факултета

Универзитета у Београду

Научна област: Психијатрија
